9. ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΒΕΡΓΙΝΗΣ

Μετὰ διακοπὴν τριῶν ἐτῶν[1] ἐπανελήφθη ἐφέτος (1957) ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Νεκροταφείου τῆς Βεργίνης. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἔτους τούτου ὑπῆρξε περιωρισμένης ἐκτάσεως καὶ ἀπέβλεπεν εἰς συγκεκριμένον πρακτικὸν σκοπόν: τὴν ἔρευναν τοῦ χώρου, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ διαμορφωθῇ εἰς ἀθλητικὸν γήπεδον τῆς Κοινότητος. Ἀνάλογα ἑπομένως ἦσαν καὶ τὰ διατεθέντα ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας οἰκονομικὰ μέσα καὶ τοῦ ἀνασκαφέως αἱ προσδοκίαι.

Ἡ περιοχή, ἥτις ἠρευνήθη, κεῖται ἀνατολικῶς τῆς «Μεγάλης Τούμπας»[2] καὶ εὑρίσκεται περὶ τὰ 300 μ. δυτικῶς τοῦ προϊστορικοῦ νεκροταφείου, τοῦ ὁποίου μέχρι σήμερον ἀνεσκάφησαν δέκα τύμβοι. Ἡ ἔρευνα ἐκρίθη ἀναγκαία, διότι εἰς τὸν διαμορφωτέον χῶρον ὑπῆρχεν 1) ἐπίμηκες ἔξαρμα, οἱονεὶ ἐξ ἐφαπτομένων τυμβίσκων σχηματισθέν, εἰς ἀπόστασιν 50 μ. περίπου ἀπὸ τῆς «Μ. Τούμπας» καὶ 2) μέγας τύμβος διαμέτρου πλέον τῶν 20 μ. καὶ ὕψους 2 μ. περίπου.

Ἡ ἔρευνα ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ἐξάρματος τῶν ἐφαπτομένων τυμβίσκων. Ἀνεσκάφησαν δύο δοκιμαστικαὶ τάφροι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς πλάτος 2 μ. περίπου, τέμνουσαι ἐγκαρσίως τὸ ἔξαρμα εἰς δύο ἐκ τῶν τριῶν σχηματιζομένων κορυφῶν αὐτοῦ. Ἂν καὶ ἡ ἀνασκαφὴ προὐχώρησε πολὺ βαθύτερον τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πέριξ ἐδάφους, οὐδὲν ἀπέδωκε, πλὴν ἐλαχίστων ἀσημάντων ὀστράκων, οἷα τὰ ἀνευρισκόμενα εἰς πᾶν σημεῖον τῆς περιοχῆς. Ἡ σύστασις δὲ τοῦ χώματος τοῦ ἐξάρματος ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀσφαλῶς συμπεραίνει τις ὅτι τοῦτο τὸ ἔξαρμα δὲν σχετίζεται πρὸς τοὺς παλαιότερον ἀνασκαφέντας τύμβους.

Δεύτερος στόχος τῆς ἐρεύνης ὑπῆρξε μέγας σχετικῶς τύμβος (Μ), κείμενος εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ΝΑ. τῶν προαναφερθέντων τυμβίσκων. Τὸ ὕψος καὶ ἡ διάμετρος αὐτοῦ (2×20 μ.), ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ κανονικόν του σχῆμα, ἐγέννησαν ἐλπίδας ὅτι πλούσιαι θὰ ἦσαν αἱ ἐν αὐτῷ κείμεναι ταφαί. Εὐθὺς ὅμως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνασκαφῆς ἡ στρωματογραφία τοῦ χώματος ἔδειξεν ὅτι διέφερεν οὐσιωδῶς τῶν κατὰ τὰ παλαιότερα ἔτη ἐρευ-

---

[1] Βλ. ΠΑΕ 1952, σ. 211 κ.ἑ. καὶ 1953, σ. 141 κ.ἑ.

[2] ΠΑΕ 1952, σ. 211 κ.ἑ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
20/09/2024 13:43:31 EEST - 3.137.211.239

νηθέντων τύμβων καὶ ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς τὸν τῆς «Μεγάλης Τούμπας». Συνηντήσαμεν ἐκ τῶν ἄνω 1) στρῶμα χώματος ἀναμίκτου μὲ ἀφθόνους λίθους διαφόρων μεγεθῶν 2) στρῶμα ἀμμοχαλίκου καὶ 3) στρῶμα χαλίκων. Ἀλλὰ κάτωθι τοῦ τρίτου τούτου στρώματος, ἀμέσως ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ὑπῆρχε στρῶμα ἀποτελούμενον ἐκ λεπτοτάτου καὶ ἀπολύτως καθαροῦ κοκκινοχώματος, σχηματίζον τρόπον τινὰ δάπεδον «κροτητόν». Εἰς δύο σημεῖα ἡ στρῶσις αὕτη διεκόπτετο καὶ ἐσχηματίζετο κύκλος λίαν χαλαρᾶς συστάσεως ἐξ ἀναμίκτων λίθων, χαλίκων καὶ ἄμμου. Ἡ ἔρευνα καὶ τῶν δύο σημείων ἔδειξε τὴν ὕπαρξιν φρεατοσχήμων σκαμμάτων διαμέτρου 1 μ. περίπου καὶ βάθους πλέον τοῦ μέτρου. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι πρόκειται περὶ λάκκων σχετιζομένων πρὸς ταφικὴν λατρείαν πρέπει, νομίζω, ν' ἀποκλεισθῇ. Τοῦτο ἔδειξε τρίτον σημεῖον, ὅπου ἡ διακοπὴ τῆς καθαρᾶς ταύτης ἐπιστρώσεως ἦτο μεγαλυτέρα καὶ ἀκανονίστου σχήματος. Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς εἰς βάθος κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπεκάλυψε τὴν ὕπαρξιν παραλληλεπιπέδου πωρολίθου, μήκους 1.15 μ., πλάτους 0.72 μ. καὶ πάχους 0.45 μ., κοιλανθέντος οὕτως, ὥστε νὰ σχηματίζεται λαρνακόσχημος θήκη διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τεφροδόχου πιθανώτατα ἀγγείου. Παρ' αὐτὸν ἔκειτο, ὡς δεικνύει ὁ πίν. 24α, ἕτερος πωρόλιθος, διαστάσεων 0.88×0.52×0.30 μ., καλύπτων προφανῶς ἄλλοτε τὴν θήκην καὶ ἀνασυρθεὶς ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων, οἵτινες ἀφῄρεσαν πᾶν ἴχνος τῆς ταφῆς. Τὸ μόνον ὑπόλειμμα τῶν κτερισμάτων ὑπῆρξε τὸ ἥμισυ μικρᾶς πηλίνης ἐπιχρύσου ψηφῖδος ἐλλειψοειδοῦς τομῆς, ἀνευρεθὲν ἐντὸς τῶν χωμάτων παρὰ τοὺς λίθους. Ἡ ἔρευνα τοῦ τύμβου οὐδὲν ἄλλο ἀπέδωκε. Μετὰ τὸ πέρας ὅμως τῆς ἀνασκαφῆς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν ἰσοπεδώσεως τοῦ χώρου ἀνευρέθη ἀνθεμωτὴ ἐπίστεψις στήλης ἐπιτυμβίου κειμένη ἐντὸς τῶν χωμάτων τοῦ τύμβου τούτου (πίν. 24γ). Αὕτη δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 300 π.Χ. χρόνους καὶ φαίνεται ὅτι ἀπερρίφθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν κατασκευασάντων τὸν τύμβον. Ὅμοιον παράδειγμα ἀποτελοῦν αἱ δύο ἐπιτύμβιαι στῆλαι τῆς Βεργίνης, αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐν BCH 79, 1955, σ. 87 κ.ἑ. εἰκ. 1-5, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀνευρεθῆ ἐντὸς τῆς Μ. Τούμπας. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην ἔκειτο τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἑλληνιστικὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀφῃρέθη χῶμα πρὸς κατασκευὴν τόσον τῆς Μεγάλης Τούμπας ὅσον καὶ τοῦ τύμβου Μ, μετὰ τῶν χωμάτων δὲ παρελήφθησαν καὶ στῆλαι τεμαχισθεῖσαι διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς μεταφορᾶς.

Οἱ φρεατόσχημοι λάκκοι τοῦ τύμβου πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων, προσπαθούντων ν' ἀνεύρουν διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ τὴν θέσιν τῆς ταφῆς. Ὅσον ἀπογοητευτικὸν καὶ ἂν ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα, δὲν εἶναι τελείως ἄγονον. Μανθάνομεν ὅτι κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην κατεβάλλετο φροντὶς διὰ τὴν κατασκευὴν ἐπιφανοῦς σήματος, ὡς ὁ ἀνασκαφεὶς τύμβος, ἀκόμη καὶ ὅτε

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
20/09/2024 13:43:31 EEST - 3.137.211.239

ἡ ταφὴ περιωρίζετο εἰς εὐτελῆ καὶ προχείρως κατεσκευασμένην λάρνακα.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων σημείων ἐπεξετάθη ἡ ἔρευνα καὶ εἰς τύμβον τοῦ νεκροταφείου, κείμενον ΒΔ. τοῦ τύμβου Ι εἰς ἀπόστασιν 50 μ. περίπου (τύμβος Λ). Ἡ ἔρευνα ἐπεχειρήθη διότι ὁ τύμβος οὗτος, εὑρισκόμενος εἰς τὰ δυτικὰ ὅρια τοῦ νεκροταφείου καὶ παρακείμενος ἀτραποῦ ἀγούσης εἰς τοὺς ἀγρούς, εἶχεν ἀρχίσει νὰ καταστρέφεται ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, ἀφαιρούντων τὸ καθαρὸν κοκκινόχωμά των πρὸς κατασκευὴν πηλοῦ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη ἡμέρας τῆς ἀνασκαφῆς ἀπεκαλύφθη τμῆμα λιθίνου περιβόλου διπλοῦ. Ἡ καλὴ διατήρησις τούτου καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς κατασκευῆς του ἐγέννησαν ἐλπίδας ὅτι ὁ τύμβος Λ θὰ ἀπέδιδεν ἐνδιαφέροντα εὑρήματα. Ἀλλὰ ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἀνασκαφῆς διέψευσε καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν τὰς ἐλπίδας μας. Οὐδεμία ταφὴ καὶ οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη. Ἡ ἔρευνα εἰς βάθος, κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὑπῆρξεν ἐπίσης ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὅ,τι ἀπεκαλύφθη ἦτο ὁ κανονικὸς διπλοῦς περίβολος, ὡς οἱ πίν. 24β καὶ 25α. β δεικνύουν, διαμέτρου 8.50 μ., καὶ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα ἁπλῆ σειρὰ λίθων ὁμοκέντρως πρὸς τὸν περίβολον ἐσωτερικῶς τούτου εἰς ἀπόστασιν 0.35 μ. Κατὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀπεκαλύφθη εὐθεῖα σειρὰ 8 λίθων, εἰς διάφορον ὕψος κειμένων, τοῦ πρώτου παρὰ τὸν περίβολον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ τελευταίου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εἰς ὕψος 0.65 μ. Ἔξω τοῦ περιβόλου καὶ ἀκριβῶς δυτικῶς τοῦ ἄκρου τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν λίθων εὑρέθη ἰδιόρρυθμος κατασκευή. Δύο κεραμίδες (μήκους 0.35 μ.) λακωνικοῦ τύπου ἐπαλλήλως κείμεναι, ἡ κάτω τὴν κοίλην ἐπιφάνειαν ἔχουσα πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἡ ἄνω ἀντιστρόφως, ἐσχημάτιζον ὀχετὸν ἐφαπτόμενον τοῦ περιβόλου, ἀλλὰ μὴ συνεχιζόμενον πέραν τοῦ ζεύγους τῶν κεραμίδων. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο κεραμίδων κενὸν εἶχε πληρωθῆ διὰ λεπτοτάτου χώματος, οἷον τὸ ὑπὸ ρέοντος ὕδατος παρασυρόμενον καὶ καθιζάνον. Εἰς ἕτερον σημεῖον τοῦ περιβόλου μεταξὺ τῶν δύο σειρῶν τῶν λίθων ἦσαν ἀποτεθειμένα τεμάχια μεγάλου πίθου, οἷοι οἱ ἀνευρεθέντες εἰς τὰς παλαιοτέρας ἀνασκαφὰς τοῦ νεκροταφείου.

Ἡ ὅλη λιθίνη κατασκευὴ τοῦ περιβόλου εἶναι ἀξιόλογος καὶ ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα. Ἡ ἀπουσία ὅμως κινητῶν εὑρημάτων δυσχεραίνει τὴν ἀσφαλῆ ἑρμηνείαν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς ὡς καὶ τὴν χρονολόγησιν. Ἡ ὕπαρξις δὲ τοῦ περιέργου ὀχετοῦ περιπλέκει ἀκόμη περισσότερον τὸ θέμα. Ἐν τούτοις ἡ μόνη δυνατὴ ἑρμηνεία εἶναι ὅτι ὁ περίβολος οὗτος πρέπει νὰ σχετισθῇ πρὸς τοὺς ὁμοίους τῶν παλαιότερον ἀνασκαφέντων τύμβων, ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ τύμβου Λ ἀφῃρέθη κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, καταστραφεισῶν τῶν παλαιῶν ταφῶν, ὁ δὲ ὀχετὸς πρέπει κατά τινα τρόπον νὰ συνεδέετο πρὸς ταφὴν ἢ τοὐλάχιστον πρὸς τὸν περίβολον.

ΜΑΝ. ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
20/09/2024 13:43:31 EEST - 3.137.211.239

α. Λάρναξ τύμβου Μ.

β. Περίβολος τύμβου Λ.

γ. Ἀνθεμωτὴ ἐπίστεψις στήλης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
20/09/2024 13:43:31 EEST - 3.137.211.239

α. Ἀνατολικὸν ἥμισυ περιβόλου τύμβου Λ.

β. Δυτικὸν ἥμισυ περιβόλου τύμβου Λ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
20/09/2024 13:43:31 EEST - 3.137.211.239